

Samisk innhold i Kunnskapsløftet –ordinære læreplaner

Læreplaner for

- fag i grunnskolen
- gjennomgående fag i grunnskolen og videregående opplæring
- fellesfag og programfag i videregående opplæring

Innledning.....	3
Grunnskolefag.....	4
Læreplan i kunst og håndverk.....	4
Læreplan i musikk	5
Læreplan i mat og helse	6
Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE)	6
Gjennomgående fag.....	7
Læreplan i norsk.....	7
Læreplan i engelsk	9
Læreplan i naturfag.....	10
Læreplan i kroppsøving	12
Læreplan i samfunnsfag	12
Læreplan i finsk	14
Fellesfag i videregående opplæring.....	16
Læreplan i historie	16
Læreplan i geografi.....	17
Læreplan i religion og etikk	18
Programfag i videregående opplæring.....	18
Studiespesialiserende utdanningsprogram – programområde for realfag	18
Studiespesialiserende utdanningsprogram – programområde for språkfag.....	19
Studiespesialiserende utdanningsprogram – programområde for samfunnsfag og økonomi.....	20
Studiespesialiserende utdanningsprogram – programområde for formgivning.....	23
Utdanningsprogram for idrettsfag.....	24
Utdanningsprogram for musikk, dans og drama.....	25
Programfag i yrkesforberedende utdanningsprogrammer i videregående opplæring	27
Utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk	28
Utdanningsprogram for design og håndverk	28
Utdanningsprogram for helse- og sosialfag.....	29
Utdanningsprogram for medier og kommunikasjon	30
Utdanningsprogram for naturbruk	31
Utdanningsprogram for restaurant og matfag.....	32
Utdanningsprogram for service og samferdsel.....	32
Utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon	33
Læreplaner uten samisk innhold.....	33

Innledning

Læreplaner for grunnskole, gjennomgående fag i grunnskole og videregående opplæring og fellesfag i videregående opplæring er fastsatt av Kunnskapsdepartementet. Læreplaner i felles og valgfrie programfag er fastsatt av Utdanningsdirektoratet etter delegasjon i brev av 26. september 2005 fra Utdannings- og forskningsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Sametinget har fastsatt det samiske innholdet innenfor rammer fastsatt av departementet, jf. Opplæringsloven § 6-4.

Læreplanene har implisitt og eksplisitt samisk innhold, som er fastsatt av Sametinget. Med implisitt samisk innhold menes formuleringer som åpner for samisk tilpassing og/eller ivaretar samiske samfunnsbehov eller samisk perspektiv, uten at samisk eller urfolk er nevnt eksplisitt.

I noen fag er det ikke fastsatt samiske innhold. I slike fag kan det samiske innholdet ivaretas gjennom metodisk tilnærming eller lokal tilpassing.

Grunnskolefag

Læreplan i kunst og håndverk

Gjelder fra 01.08.2006

Formål

Samisk kunst og håndverk, duodji, er en naturlig del av kulturarven

Kompetansemål etter 2. årstrinn

Kunst

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om bildene til ulike nasjonale, samiske og nordiske eventyrillustratører og bruke det som utgangspunkt for eget skapende arbeid

Kompetansemål etter 4. årstrinn

Design

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

Kunst

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke elementer fra helleristninger til antikken som utgangspunkt for eget skapende arbeid

Kompetansemål etter 7. årstrinn

Kunst

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- sammenligne bruk av teknikker og virkemidler innenfor folkekunst og kunsthåndverk i ulike kulturer ved bruk av digitale og andre kilder

Kompetansemål etter 10. årstrinn

Design

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om hvordan urfolk og andre kulturer har påvirket og inspirert ulike designuttrykk

Kunst

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- diskutere hvordan kunstnere i ulike kulturer har framstilt mennesker gjennom tidene, og bruke dette som utgangspunkt for eget skapende arbeid med portrett og skulptur
- samtale om opplevelse av hvordan kunstnere til forskjellige tider og i ulike kulturer har uttrykt seg gjennom foto, film og video, og bruke dette som utgangspunkt for eget arbeid

Læreplan i musikk

Gjelder fra 01.08.2006

Formål

Samisk og norsk musikk, andre kulturers folkemusikk, kunstmusikk og ulike former for improvisert og rytmisk musikk inngår i musikkfaget.

Kompetansemål etter 4. årstrinn

Lytte

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjenkjenne norsk og samisk folkemusikk og folkemusikk fra andre kulturer

Kompetansemål etter 7. årstrinn

Lytte

- diskutere særtrekk ved kunstmusikk, norsk og samisk folkemusikk, folkemusikk fra andre land og rytmisk musikk

Kompetansemål etter 10. årstrinn

Lytte

- diskutere særtrekk ved rytmisk musikk, kunstmusikk og norsk, samisk og andre kulturers folkemusikk og gjøre rede for egne musikkpreferanse
- gjøre rede for hvordan musikk gjenspeiler trekk ved samfunnsutvikling og ungdomskultur og hvordan dette kan komme til uttrykk gjennom ulike former for rytmisk musikk, kunstmusikk og norsk, samisk og andre kulturers folkemusikk

Læreplan i mat og helse

Gjeld frå 01.08.2006

Føremål

I eit fleirkulturelt samfunn er det viktig med medvit om norsk matkultur og det særeigne for samisk mattradisjon, og ha kunnskap om og respekt for mattradisjonar i andre kulturar.

Kompetansemål etter 4. årstrinn

Mat og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive samisk mattradisjon og korleis mattradisjonar har samanheng med natur og levevis

Kompetansemål etter 7. årstrinn

Mat og kultur

- lage samisk mat og gjere greie for nokre trekk ved samisk matkultur

Læreplan i kristendoms, religion, livssyn og etikk (KRLE)

Fastsatt som forskrift av Kunnskapsdepartementet 18. juni 2015. Samisk innhold fastsatt av Sametinget.

Gjelder fra 01.08.2015

Kompetansemål etter 4. årstrinn

Kristendom

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- kjenne til kristen salmetradisjon og et utvalg sanger, også samiske

Kompetansemål etter 7. årstrinn

Kristendom

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive hovedtrekk i samisk før-kristen religion og overgangen til kristendom

Filosofi og etikk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- drøfte noen verdispørsmål som samiske urfolk er opptatt av i vår tid

Kompetansemål etter 10. årstrinn

Kristendom

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi en presentasjon av Den norske kirke, læstadianisme og samisk kirkeliv

Religiøst mangfold

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- diskutere aktuelle spørsmål som oppstår i møte mellom religion, kultur og samfunn
- gjøre rede for nye religiøse bevegelser og samtale om ulike former for nyreligiøs og naturreligiøs praksis, herunder urfolks naturreligion

Gjennomgående fag

Læreplan i norsk

Fastsatt som forskrift av Kunnskapsdepartementet 20.06.2013. Samisk innhold fastsatt av Sametinget.

Gjelder fra 01.08.2013

Formål

I Norge er norsk og samisk offisielle språk, og bokmål og nynorsk er likestilte skriftlige målformer.

Læreplanen i norsk gjelder også for elever med samisk eller finsk som andrespråk. Opplæringen i norsk skal sammen med opplæringen i andrespråket bidra til disse elevenes tospråklige kompetanse. For elever med tospråklig opplæring er det derfor viktig med et nært samarbeid mellom de to fagene.

Hovedområder

Elever på yrkesfaglige utdanningsprogram, elever med opplæring i samisk eller finsk som andrespråk, og andre elever som er fritatt fra opplæring og vurdering i sidemål, skal bare skrive på hovedmålet sitt.

Kompetansemål etter 2. årstrinn

Språk, litteratur og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om sanger, regler, dikt, fortellinger og eventyr fra fortid og nåtid på bokmål, nynorsk og i oversettelse fra samisk og andre språk

Kompetansemål etter 7. årstrinn

Språk, litteratur og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese og uttale stedsnavn som inneholder spesielle nordsamiske bokstaver, og kjenne til enkelte ord og uttrykk på ett av de samiske språkene
- presentere egne tolkinger av personer, handling og tema i et variert utvalg av barne- og ungdomslitteratur på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk

Kompetansemål etter 10. årstrinn

Språk, litteratur og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for utbredelsen av de samiske språkene og for rettigheter i forbindelse med samisk språk i Norge
- gi eksempler på og kommentere hvordan samfunnsforhold, verdier og tenkemåter framstilles i oversatte tekster fra samisk og andre språk

Kompetansemål etter Vg1 – studieforbredende utdanningsprogram og Vg2 – yrkesfaglige utdanningsprogram

Språk, litteratur og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål

Språk, litteratur og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive grammatiske særtrekk i norsk og sammenligne med andre språk

Kompetansemål etter Vg3 – studieforbredende utdanningsprogram

Språk, litteratur og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for trekk ved samisk språk og kultur og konsekvenser av norsk språk- og forskningspolitikk

Kompetansemål etter påbygging til generell studiekompetanse – yrkesfaglige utdanningsprogram

Språk, litteratur og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for trekk ved samisk språk og kultur og konsekvenser av norsk språk- og fornorskingspolitikk

Læreplan i engelsk

Fastsatt som forskrift av Kunnskapsdepartementet 21.06.2013. Samisk innhold fastsatt av Sametinget.

Gjelder fra 01.08.2013

Kompetansemål etter 2. årstrinn

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- finne ord og uttrykk som er felles for engelsk og eget morsmål

Kompetansemål etter 4. årstrinn

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- finne likheter mellom ord og uttrykksmåter i engelsk og eget morsmål

Kompetansemål etter 7. årstrinn

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- identifisere noen språklige likheter og ulikheter mellom engelsk og eget morsmål

Kultur, samfunn og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om levesett og omgangsformer i ulike kulturer i engelskspråklige land og i Norge, deriblant samisk kultur

Kompetansemål etter 10. årstrinn

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- identifisere vesentlige språklige likheter og ulikheter mellom engelsk og eget morsmål, og bruke dette i egen språklæring

Kultur, samfunn og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- beskrive og reflektere over situasjonen til urfolk i engelskspråklige land

Kompetansemål etter Vg1 – studieforbereende utdanningsprogram og Vg2 - yrkesfaglige utdanningsprogram

Kultur, samfunn og litteratur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- drøfte tekster av og om urfolk i engelskspråklige land

Læreplan i naturfag

Læreplan fastsatt som forskrift av Kunnskapsdepartementet 20.06.2013. Samisk innhold fastsatt av Sametinget.
Gjelder fra 01.08.2013

Formål

Kunnskap om, forståelse av og opplevelser i naturen kan fremme viljen til å verne om naturressursene, bevare biologisk mangfold og bidra til bærekraftig utvikling. I denne sammenhengen har samer og andre urfolk kunnskap om naturen som det er viktig å vise respekt for.

Kompetansemål etter 2. årstrinn

Mangfold i naturen

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke observasjoner til å beskrive kjennetegn ved årstidene og fortelle om hvordan man i samisk kultur deler inn året

Kompetansemål etter 4. årstrinn

Fenomener og stoffer

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjenkjenne og utpeke noen stjernebilder, og gjengi og samtale om myter og sagn knyttet til stjernehimmelen og nordlys i samisk og norsk tradisjon

Kompetansemål etter 7. årstrinn

Mangfold i naturen

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- fortelle om hvordan noen planter, sopp og dyr brukes i ulike tradisjoner, blant annet den samiske, og diskutere om bruken er bærekraftig

Kompetansemål etter 10. årstrinn

Mangfold i naturen

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi varierte eksempler på hvordan samer utnytter ressurser i naturen

Kropp og helse

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gi eksempler på samisk og annen folkemedisin og diskutere forskjellen på alternativ medisin og skolemedisin

Kompetansemål etter Vg1 – studieforbereende utdanningsprogram

Bærekraftig utvikling

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- undersøke en global interessekonflikt knyttet til miljøspørsmål og drøfte kvaliteten på argumenter og konklusjoner i debattinnlegg

Stråling og radioaktivitet

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for noen mulige konsekvenser av økt drivhuseffekt i arktiske og lavtliggende områder og drøfte ett aktuelt klimatiltak

Kompetansemål etter Vg1 – yrkesfaglige utdanningsprogram

Bærekraftig utvikling

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- undersøke en global interessekonflikt knyttet til miljøspørsmål og drøfte kvaliteten på argumenter og konklusjoner i debattinnlegg

Kompetansemål etter Vg3 – påbygging til generell studiekompetanse

Stråling og radioaktivitet

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for noen mulige konsekvenser av økt drivhuseffekt i arktiske og lavtliggende områder og drøfte ett aktuelt klimatiltak

Læreplan i kroppsøving

Fastsett som forskrift av Kunnskapsdepartementet 11.05.2015. Samisk innhold fastsatt av Sametinget.

Gjeld fra 01.08.2015

Kompetansemål etter 7. årssteget

Friluftsliv

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- praktisere nokre aktivitetar med røter i samisk tradisjon

Kompetansemål etter 10. årssteget

Friluftsliv

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- orientere seg ved bruk av kart og kompass i variert terreng og gjere greie for andre måtar å orientere seg på

Læreplan i samfunnsfag

Fastsett som forskrift av Kunnskapsdepartementet 21.06.2013. Samisk innhold fastsatt av Sametinget.

Gjelder fra 01.08.2013

Føremål

I samfunnsfaget står forståing av likestilling og likeverd sentralt. I den samanhengen inngår kunnskap om kultur i Sápmi/Sábme/Saepmie og situasjonen til samane som urfolk. Kunnskap om andre urfolk og minoritetar i verda er òg viktig.

Som menneske inngår vi i ein historisk samanheng, og ei lang rekkje historiske hendingar har påverka utviklinga av samfunnet. I samfunnsfaget skal elevane lære om det kulturelle mangfaldet i verda i fortid og samtid, og lære seg å reflektere omkring det tradisjonelle og det moderne. Såleis skal faget medverke til medviten identitetsdanning og trygg forankring i eige samfunn og eigen kultur for alle elevar.

Kompetansemål etter 4. årssteget

Historie

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- beskrive sentrale trekk ved samisk kultur og levemåte fram til kristninga av samane
- samtale om kvifor og korleis ein feirar 17. mai og 6. februar, og fortelje om nasjonaldagane i nokre andre land

Kompetansemål etter 7. årssteget

Historie

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- gjere greie for korleis dei nordiske statane og Russland trekte grensene på Nordkalotten mellom seg fram til første halvdel av 1800-talet, og korleis dette påverka kulturen og levemåten til samane og forholdet samane hadde til statane

Geografi

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- bruke atlas, hente ut informasjon frå papirbaserte temakart og digitale karttenester og plassere nabokommunane, fylka i Noreg, dei tradisjonelle samiske områda og dei største landa i verda på kart

Samfunnskunnskap

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- gje døme på ulike kulturelle symbol og gjere greie for kva vi meiner med omgrepa identitet og kultur
- gjere greie for hovudtrekk ved samiske samfunn i dag
- diskutere formålet med FN og anna internasjonalt samarbeid, også urfolkssamarbeid, og gje døme på den rolla Noreg har i samarbeidet

Kompetansemål etter 10. årssteget

Historie

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- presentere hovudtrekk ved historia og kulturen til samane frå midt på 1800-talet til i dag og konsekvensar av fornuksingspolitikken og samanens kamp for rettane sine

Geografi

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- undersøkje korleis menneske gjer seg nytte av naturgrunlaget, andre ressursar og teknologi i Noreg og i andre land i verda og drøfte premisser for berekraftig utvikling

Samfunnskunnskap

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- gjere greie for hovudprinsippa i FN-pakta, FN's menneskerettserklæring og sentrale FN-konvensjonar, mellom anna ILO-konvensjonen om urfolks rettar, vise korleis dei kjem til syne i lovgjeving, og drøfte konsekvensar av brot på menneskerettar

Kompetansemål etter Vg1/ Vg2

Individ, samfunn og kultur

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- beskrive trekk ved samisk kultur i dag og reflektere over kva det vil seie å vere urfolk
- diskutere korleis religiøs, etnisk og kulturell variasjon skaper moglegheiter og utfordringar

Politikk og demokrati

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- gjere greie for ulike utfordringar for demokratiet, mellom anna representasjon frå urfolk og minoritetar
- gjere greie for styreforma og dei viktigaste politiske styringsorgana i Noreg, både norske og samiske, og drøfte fleirtalsdemokratiet

Læreplan i finsk som andrespråk

Gjelder fra 01.08.2009

Formål

Historisk har Nord-Norge vært preget av flerspråklighet og sameksistens av ulike grupper: kvener, finner, samer og nordmenn. Både kvenene, som er en nasjonal minoritet og samene, som har status som urfolk, har en spesiell posisjon i det norske samfunnet og i den norske kulturen.

Kjennskap til kultur og skikker i nabolandene gir også økt innsikt i egen minoritetskultur og større forståelse for norsk og samisk kultur generelt.

Kompetansemål etter 4. årstrinn

Kultur, samfunn og litteratur

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- Sammenligne noen sider ved levesett, tradisjoner og skikker i kvensk, finsk, samisk og norsk kultur

Kompetansemål etter 7. årstrinn

Kultur, samfunn og litteratur

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- sammenligne levesett og omgangsformer i Norge og i finskspråklige land

Kompetansemål etter 10. årstrinn

Kultur, samfunn og litteratur

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- sammenligne kvener med andre norske minoriteter og urfolk

Kompetansemål etter Vg 1- studieforbereende utdanningsprogram og etter Vg1 yrkesfaglige utdanningsprogram

Språklæring

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- plassere kvensk, finsk og samisk i den finsk-ugriske språkfamilien og identifisere likheter og ulikheter mellom kvensk, finsk og samisk.

Kultur, samfunn og litteratur

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- beskrive finsk og kvensk bosettingshistorie i Norge og knytte det til samfunns- og språkutvikling i regionene.
- drøfte sosiale forhold, samfunnsforhold og verdier i noen kulturer i det finsk-ugrisk språkområdet

Kompetansemål etter Vg2- studieforbereende utdanningsprogram

Kultur, samfunn og litteratur

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- sammenligne språksituasjonen til kvener og andre finsk-ugriske minoriteter.
- drøfte et utvalg av litterære tekster i ulike sjangere fra det finsk-ugriske språkområdet.

Kompetansemål etter Vg3 påbygging til generell studiekompetanse

Kultur, samfunn og litteratur

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- sammenligne språksituasjonen til kvener og andre finsk-ugriske minoriteter.
- drøfte et utvalg av litterære tekster i ulike sjangere fra det finsk-ugriske språkområdet.

Fellesfag i videregående opplæring

Læreplan i historie - fellesfag i studieforbredende utdanningsprogram

Gjelder fra 01.08.2009

I fagets formål:

Det skal fremme toleranse, gjensidig respekt og forståelse for menneskerettighetene.

Kompetansemål etter Vg2

Samfunn og mennesker i tid

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for sentrale trekk ved samisk historie og diskutere samenes forhold til stater med samisk bosetning fram til midten av 1800-tallet.

Kompetansemål etter Vg3

Samfunn og mennesker i tid

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- drøfte hvordan nasjonalstaten har skapt nasjonal og kulturell samhörighet, men også konflikter og undertrykkelse.
- gjøre rede for den norske nasjonalstatens politikk overfor urfolk, nasjonale og etniske minoriteter på 1800 – og 1900-tallet, og diskutere noen konsekvenser av denne politikken.

Kompetansemål etter Vg3 påbygging til generell studiekompetanse

Samfunn og mennesker i tid

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for sentrale trekk ved samisk historie og diskutere samenes forhold til stater med samisk bosetning fram til omkring midten av 1800-tallet
- drøfte hvordan nasjonalstaten har skapt nasjonal og kulturell samhörighet, men også konflikter og undertrykkelse.
- gjøre rede for den norske nasjonalstatens politikk overfor urfolk, nasjonale og etniske minoriteter på 1800 – og 1900-tallet, og diskutere noen konsekvenser av denne politikken.

Læreplan i geografi - fellesfag i studieforberedende utdanningsprogram

Fastsett som forskrift av Kunnskapsdepartementet 8. mars 2006. Samisk innhold fastsatt av Sametinget.

Gjeld frå 01.08.2006

Føremål

Eit viktig føremål med geografifaget er også å utvikle evna til toleranse og globalt medansvar hos eleven.

Kompetansemål etter Vg1/Vg2

Landskap og klima

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- drøfte årsakene til naturkatastrofar i verda og kva for verknader dei har på samfunn som blir ramme.

Ressursar og næringsverksemd

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- drøfte miljøkonsekvensar i norske og samiske samfunn av bruk og inngrep i naturområde.

Læreplan i religion og etikk - fellesfag i studieforberevende utdanningsprogram

Gjelder fra 01.08.2006

I fagets formål

Gjensidig toleranse på tvers av ulikheter i religion og livssyn er en forutsetning for fredelig sameksistens i et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn.

Kompetansemål etter Vg3

Religionskunnskap og religionskritikk

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- presentere hovedtrekk ved religions- og livssynsmangfoldet i loklasamfunnet og storsamfunnet i Norge, inkludert religion og livssyn i samiske samfunn.

Filosofi, etikk og livssynshumanisme

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- drøfte etiske verdier og normer knyttet til urfolks kulturer og tradisjoner.

Programfag i videregående opplæring

Studiespesialiserende utdanningsprogram – programområde for realfag

Sametinget har fastsatt samisk innhold til tre av syv programfag innen programområdet.

Læreplan i informasjonsteknologi

Kompetansemål under hovedområdet *Digital samtid* i programfaget *Informasjonsteknologi 1*:

- Gjøre rede for hvilke utfordringer og muligheter den digitale verden kan skape for språklig og kulturelle minoriteter

Læreplan i geofag

Kompetansemål under hovedområdet *Jorda i forandring* i programfagene *Geofag X* og *Geofag*:

- observere, beskrive og navngi landskapsformer dannet av isbreer og vurdere hvilke prosesser som kan føre til disse formene

Læreplan i teknologi og forskningslære

Kompetansemål under hovudområdet *Teknologi, naturvitenskap og samfunn* i programfagene *Teknologi og forskningslære X* og *Teknologi og forskningslære 1*:

- Drøfte etiske, miljømessige, kulturelle og politiske sider ved teknologisk utvikling

Studiespesialiserende utdanningsprogram – programområde for språkfag

Sametinget har fastsatt samisk innhold til to av fem programfag innen programområdet.

Læreplan i kommunikasjon og kultur

I fagets formål:

Norge er et flerkulturelt samfunn som omfatter både norsk og samisk kultur og ulike minoritetskulturer.

Alt dette skaper behov for kunnskap om andre kulturer og for kompetanse i å kommunisere med mennesker med annen kulturbakgrunn. Programfaget kommunikasjon og kultur skal gi innsikt i kultur møter både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå.

I beskrivelse av hovudområdet kultur- og kommunikasjonsteori i programfaget kommunikasjon og kultur 3:

Hovedområdet dreier seg om hvordan kommunikasjon påvirkes av kulturelle faktorer, som nasjonal kultur, gruppetilhørighet, etnisitet, kjønn og fag- og yrkesbakgrunn.

Sentralt i hovedområdet er underliggende kulturelle verdier i ulike former for kommunikasjon, og utfordringer i kommunikasjon mellom personer med ulik kulturbakgrunn.

Kompetansemål under hovedområdet *Kultur og kommunikasjonsteori* i programfaget *Kommunikasjon og kultur 1*:

- gjøre rede for og reflektere over ulike måter å betrakte kultur på i et kommunikativt perspektiv
- diskutere forholdet mellom kultur, individ og samfunn med utgangspunkt i konkrete ytringer
- bruke redskaper fra kultur- og kommunikasjonsteorier i analyse av ulike kulturelle ytringer fra egen samtid

Kompetansemål under hovedområdet *Kultur og kommunikasjonsteori* i programfaget *Kommunikasjon og kultur 2*:

- gjøre rede for ulike teorier om forholdet mellom kultur og tekst
- analysere og drøfte hvordan kulturer utvikles og forandres gjennom kommunikasjon
- gjøre rede for fenomenene tradisjon, modernitet og postmodernitet

Kompetansemål under hovedområdet *Tekst* i programfaget *Kommunikasjon og kultur 2*:

- tolke tekster fra et bredt spekter av epoker og kulturer

Kompetansemål under hovedområdet *Kultur og kommunikasjonsteori* i programfaget *Kommunikasjon og kultur 3*:

- gjøre rede for ulike teorier om forholdet mellom kultur og kommunikasjon
- drøfte sammenhengen mellom kulturelle verdier og kommunikasjonsformer innenfor og mellom kulturer

Kompetansemål under hovedområdet *Kommunikasjon* i programfaget *Kommunikasjon og kultur 3*:

- gjennomføre en presentasjon om kulturell identitet og/eller kulturforskjeller

Læreplan i antikkens språk og kultur

Kompetansemål under hovedområdet *Språklæring* i programfaget *Latin 1 eller gresk 1*:

- oversette enkle tekster til norsk eller samisk ved hjelp av ordbok

Læreplan i reiseliv

Læreplan i reiseliv er foreløpig ikke fastsatt av Utdanningsdirektoratet.

Studiespesialiserende utdanningsprogram – programområde for samfunnsfag og økonomi

Sametinget har fastsatt samisk innhold til seks av åtte programfag innen programområdet.

Læreplan i historie og filosofi

Formål med faget:

Programfaget skal danne grunnlag for å utforske historiske forhold og hendelser fra ulike synsvinkler og vurdere motsetninger og konflikter i et historisk og nåtidig perspektiv. På denne måten skal programfaget bidra til å gi innsikt i og forståelse for den historiske og filosofiske bakgrunnen for idealer og verdier som har preget og preger utviklingen av kulturer og samfunn. Slik innsikt kan også legge grunnlag for en nyansert og åpen dialog og forsoning på tvers av historiske motsetningsforhold.

Kompetansemål under hovedområdet *Oldtid og myter* i programfaget *Historie og filosofi 1*:

- Diskutere hvilken betydning muntlighet har for historiebruken i en kultur

Kompetansemål under hovedområdet *Nyere tid og kritisk tenkning* i programfaget *Historie og filosofi 1*:

- Drøfte i hvilken grad samefolkets felles historie har betydning for moderne allsamisk identitet på tvers av statsgrensene

Kompetansemål under hovedområdet *Mennesket i moderne tid* i programfaget *Historie og filosofi 2*:

- Drøfte urfolkskulturers situasjon i brytingen mellom tradisjon og modernitet

Kompetansemål under hovedområdet *Eksistens og mening* i programfaget *Historie og filosofi 2*:

- Vurdere hva som former historisk identitet hos individer og grupper, og gi eksempler på hvordan ulike fellesskap har formet, forsterket og formidlet historisk identitet

Kompetansemål under hovedområdet *Felleskap, produksjon og forbruk* i programfaget *Historie og filosofi 2*:

- Drøfte hvordan kjønn, etnisitet, sosial og religiøs tilhørighet har satt grenser for menneskers utfoldelse og valgmuligheter, og gi eksempler fra historien på hvordan slike grenser har vært overskredet eller endret
- Gjøre rede for filosofiske ideer om forholdet mellom mennesker, dyr og natur

Kompetansemål under hovedområdet *Historieforståelse, historiebevissthet og historiebruk* i programfaget *Historie og filosofi 2*:

- Forklare begrepene identitetspolitikk og erindringspolitikk og diskutere hvordan historie er blitt brukt i kulturell og politisk sammenheng

Læreplan i næringslivsøkonomi

I fagets formål:

Næringslivsøkonomi skal gi forståelse for hvorfor strukturendringer finner sted, og hvilke konsekvenser de kan ha for individ, bedrift og samfunn.

Kompetansemål under hovedområdet *Bedrift og samfunn i programfaget Næringslivsøkonomi 1*:

- Gi eksempler på hvordan lokale ressurser gir grunnlag for næringsvirksomhet, og vurdere eventuelle interessekonflikter i forbindelse med ressursbruken

Kompetansemål under hovedområdet *Menneskene i bedriften* i programfaget *Næringslivsøkonomi 2*:

- Gjøre rede for utfordringer og muligheter som knytter seg til flerkulturelle arbeidsplasser, og diskutere tiltak som kan bidra til reell likestilling med hensyn til kjønn, etnisk og kulturell bakgrunn

Kompetansemål i under hovedområdet *Bedrift og samfunn* i programfaget *Næringslivsøkonomi 3*:

- Diskutere hvilke utfordringer en bedrift kan ha i møte med ulike kulturer
- Drøfte hvilke konsekvenser den økonomiske globaliseringen kan ha for enkeltmennesker, bedrifter og samfunn

Læreplan i markedsføring og ledelse

Kompetansemål i under hovedområdet *Etikk og samfunnsansvar* i programfaget *Markedsføring og ledelse 2*:

- drøfte organisasjoners samfunnsansvar ut fra et etisk og et forretningsmessig perspektiv

Læreplan i politikk, individ og samfunn

I fagets formål:

Denne oppgaven inviterer til å utvide den enkeltes toleranse overfor mangetydighet, ut fra forestillingen om at samfunnslivet ikke alltid er det samme for alle

Kompetansemål under hovedområdet *Velferdsforskjeller* i programfaget *Sosialkunnskap*:

- Reflektere over uttrykket "det gode liv" og diskutere om urfolk, etniske og nasjonale minoriteter kan ha en annen oppfatning av "det gode liv" enn majoritetsbefolkningen

Kompetansemål under hovedområdet *Kulturførståelse* i programfaget *Sosiologi og sosialantropologi*:

- Bruke samfunnsvitenskapelige tenkemåter til å sammenlikne kulturer
- Analysere årsaker til kulturforskjeller og identifisere faktorer som gjør at kulturer er stabile eller endrer seg
- Forklare forskjellen på begrepene egosentrisk og etnosentrisk, bruke begrepene til å analysere årsaker til konflikter mellom individer og mellom grupper, og diskutere løsninger på konfliktene

Kompetansemål under hovedområdet *Politiske prosesser og institusjoner* i programfaget *Politikk og menneskerettigheter*:

- Gjøre rede for valgmanntall, valgordninger og kanaler for politisk innflytelse
- Gjøre rede for viktige norske og samiske politiske institusjoner og organer, og forklare hvilke funksjoner de har

Kompetansemål under hovedområdet *Demokrati og medborgerskap* i programfaget *Politikk og menneskerettigheter*:

- Drøfte urfolks, nasjonale og etniske minoriteters stilling i Norge

Kompetansemål under hovedområdet *Internasjonale politiske systemer og aktører* i programfaget *Politikk og menneskerettigheter*:

- Beskrive forskjellen mellom stat og nasjon, og drøfte problemstillinger knyttet til multinasjonale stater og nasjoner som har tilhold i flere stater

Kompetansemål i hovedområdet *Menneskerettighetenes verdigrunnlag* i programfaget *Politikk og menneskerettigheter*:

- Forklare forskjellen på erklæring og konvensjon, og gjøre rede for sentrale menneskerettighetserklæringer og konvensjoner

Kompetansemål under hovedområdet *Menneskerettighetene i politisk praksis* i programfaget *Politikk og menneskerettigheter*:

- Gi eksempler på brudd på sivile og politiske rettigheter og på sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter i forskjellige deler av verden, og analysere årsaker til bruddene

Læreplan i rettslære

I fagets formål:

Faget skal gje kjennskap om den rettslege stillinga den samiske folkegruppa har som urfolk i Noreg.

I beskrivelsen av hovedområdet *Arverett*:

Det handlar òg om samisk rettsoppfatning på dette området.

Kompetansemål under hovedområdet *Arverett* i programfaget *Rettslære 1*:

- bruke hovudreglane om arv etter lova og etter testament og gjere greie for samisk rettsoppfatning i familie- og arverettslege spørsmål på dette området

Kompetansemål under hovedområdet *Rettergangsordninga* i programfaget *Rettslære 1*,:

- gjere greie for dei viktigaste nasjonale og internasjonale domstolane

Kompetansemål under hovedområdet *Menneskerettane* i programfaget *Rettslære 2*:

- gjere greie for rettigheter for urfolk etter konvensjon om sivile og politiske rettigheter art.1 og 27 og etter Ilo-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i sjølvstendige stater

Læreplan i medie- og informasjonskunnskap

I beskrivelsen av hovedområdet *Medium, individ og samfunn* i programfaget *Medie- og informasjonskunnskap 1*

Hovedområdet handlar òg om ulike påverknadsmodellar og korleis ulike medium kan påverke korleis folk oppfattar seg sjølve og verda. I tillegg dreier seg om etniske og fleirkulturelle utfordringar, likestilling, kjønn og klasse.

Kompetansemål under hovedområdet *Medium, individ og samfunn* i programfaget *Medie- og informasjonskunnskap 1*:

- Utforske medietilbodet i det fleirkulturelle Noreg og diskutere korleis media kan påverke identiteten til urfolk og nasjonale og etniske minoritetar
- vurdere kva rolle media spelar for læring, likestilling og identitetsdanning

Kompetansemål under hovedområdet *Medium, individ og samfunn* i programfaget *Medie- og informasjonskunnskap 2*:

- Reflektera over etiske problemstillingar og utfordringar i møtet mellom medium og ulike kulturar

Studiespesialiserende utdanningsprogram – programområde for formgivning

Sametinget har fastsatt samisk innhold til to av to felles programfag og til et av fire valgfrie programfag innen programområdet. Det fjerde valgfrie programfaget er et særskilt samisk fag i videregående opplæring, som fastsettes av Sametinget, som jf. Opplæringslovens § 6-4, andre ledd.

Læreplan i Visuelle kunstfag, felles programfag

I fagets formål:

Visuelle kunstfag skal medverke til utvikling av kulturell kompetanse for å forstå estetiske uttrykksformer i eigen og andres kultur.

Kompetansemål under hovedområdet *Kunst og kultur* i programfaget *Visuelle kunstfag 1*:

- presentere særtrekk ved kunsten til urfolk og sammenhengen mellom samisk kunst og religion og politisk utvikling i samfunnet

Læreplan i Design og arkitektur, felles programfag

I fagets formål:

Impulsar og trendar frå nasjonale og internasjonale kulturar og urfolk-kulturar er ressursar i arbeidet med idéutvikling.

Kompetansemål i hovedområdet *Formkultur* i programfaget *Design og arkitektur 1*:

- gjere greie for hovudtrekka i utviklinga av viktige formtradisjonar i norsk formkultur og samisk duodji og kva innverknad dei har på moderne design
- gjere greie for materialbruk, formspråk og funksjon i formkultur frå ulike samfunn og kulturar og setje det inn i ein kulturell samanheng

Kompetansemål i hovedområdet *Formkultur* i programfaget *Design og arkitektur 2*:

- forklare korleis samisk formkultur skil seg ut som eige formuttrykk i Norden

Læreplan i Visuell kultur og samfunn, valgfritt programfag

Kompetansemål i hovedområdet *Kunst og samfunn* i programfaget *Visuell kultur og samfunn*:

- gjere greie for reglar for opphavsrett

Kompetansemål i hovedområdet *Design og samfunn* i programfaget *Visuell kultur og samfunn*:

- gjere greie for samanhengen mellom tradisjon, design og nyvinningar knytte til materiale, teknologi og masseproduksjon

Kompetansemål i hovedområdet *Arkitektur og samfunn* i programfaget *Visuell kultur og samfunn*:

- gjere greie for lovgjeving om kulturminnevern i høve til byutvikling, landskapsomforming, industrialisering og krigshandlingar

Utdanningsprogram for idrettsfag

Sametinget har fastsatt samisk innhold til ett av fire felles programfag og til ett av fire valgfrie programfag innen programområdet.

Læreplan for Idrett og samfunn – felles programfag

I beskrivelsen av hovedområdet *Organisering av idrett* godkjennes om samisk innhold: Hovedområdet omhandler hvordan idrettslige aktiviteter i Norge er organisert og finansiert lokalt, regionalt og nasjonalt, herunder også hvordan samisk idrett organiseres og finansieres.

Kompetansemål i hovedområdet *Organisering av idrett* i programfaget *Idrett og samfunn*:

- forklare hvordan samisk idrett er organisert og finansiert

Kompetansemål i hovedområdet *Idretten i samfunnet* i programfaget *Idrett og samfunn*

- forklare utviklingen av idrettsaktiviteter i samiske og arktiske strøk

Læreplan for friluftsliv – valgfritt programfag

I formål med faget:

Samtidig gir det et godt grunnlag for å vurdere friluftaktiviteter som utvikles i grenseland mellom friluftsliv, reiseliv, idrett og motorisert ferdsel.

Kompetansemål under hovedområdet *Naturkjennskap* i programfaget *Friluftsliv 1*:

- forklare de mest alminnelige varslere naturen gir oss

Kompetansemål under hovedområdet *Naturkjennskap* i programfaget *Friluftsliv 2*:

- vurdere og tolke de mest alminnelige varslene naturen gir oss, og ta de forholdsregler som synes nødvendig

Kompetansemål under hovedområdet *Veiledning* i programfaget *Friluftsliv 2*:

- gjøre rede for det nasjonale friluftslivets historie og utvikling
- gjøre rede for og delta i virksomheten til lokale friluftsansjoner

Utdanningsprogram for musikk, dans og drama

Utdanningsprogrammet har felles programfag på Vg1 og tre programområder på Vg2 og Vg3. Sametinget har fastsatt samisk innhold til

- felles programfag på Vg1

- to av tre felles programfag og til tre av seks valgfrie programfag innen programområdet for musikk.

- to av tre felles programfag og til en av fem valgfrie programfag innen programområdet for drama.

Et av de valgfrie programfagene i hovedområdene musikk og drama er et særskilt samisk fag i videregående opplæring, som fastsettes av Sametinget, som jf. Opplæringslovens § 6-4, andre ledd.

Læreplan i musikk, dans og drama, felles programfag (vg1)

I fagets formål:

Programfaget musikk, dans og drama skal ivareta tradisjonsrike kunst- og kulturfaglige uttrykk som representerer grunnleggende verdier i et samfunn. Programfaget skal være en møteplass for sceniske uttrykksformer som har sin egenverdi, og som kan gi grunnlag for kommunikasjon og utvikling av identitet og mangfold.

Læreplan i instrument, kor og samspill, felles programfag i programområde for musikk

I fagets formål:

Slik kan programfaget bidra til å ivareta og fornye norsk, samisk, nasjonale minoriteters og internasjonal musikkarv og samtidig legge grunnlag for aktiv utøvende deltakelse lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

I beskrivelsen av hovedområdet *Hovedinstrument*:

Å spille/synge prima vista etter imitasjon eller muntlig overlevering er også sentralt.

Læreplan i musikk i perspektiv, felles programfag i programområde for musikk

I fagets formål:

Som kunst- og kulturfag har musikk lange tradisjoner. Musikkens mange funksjoner i ulike samfunn og til ulike tider gir et godt bilde av menneskers liv og virksomhet. Kunnskap om musikkens historie kan være med på å sette nåtid og fortid i perspektiv og være et viktig bidrag til å forklare dagens musikalske uttrykksformer.

I beskrivelsen av hovedområdet *Musikkhistorie*:

Det blir lagt vekt på ulike musikalske ytringsformer, norsk og samisk kulturarv, kulturforståelse, toleranse og respekt for musikk som brobygger i et flerkulturelt og globalt perspektiv.

Kompetansemål under hovedområdet *Musikkhistorie* i programfaget *Musikk i perspektiv 1*:

- beskrive hovedlinjene i musikkhistorien fra middelalderen og fram til 1900, med vekt på norsk og europeisk kunstmusikk, samisk musikk og norsk folkemusikk

Kompetansemål under hovedområdet *Musikkhistorie* i programfaget *Musikk i perspektiv 1*:

- sette musikk fra middelalderen og fram til 1900 inn i en politisk, økonomisk, sosial og kulturell kontekst

Kompetansemål i hovedområdet *Musikkhistorie* i programfaget *Musikk i perspektiv 2*:

- beskrive hovedlinjene i musikkhistorien fra 1900 fram til i dag, med vekt på norsk og europeisk kunstmusikk, samisk musikk, norsk folkemusikk og rytmisk musikk

Kompetansemål i hovedområdet *Musikkhistorie* i programfaget *Musikk i perspektiv 2*:

- sette musikk fra 1900 og fram til i dag inn i en politisk, økonomisk, sosial og kulturell kontekst

Læreplan i musikk, valgfri programfag i programområde for musikk

Kompetansemål i hovedområdet *Biinstrument VP 1*:

- spille/synge eller joike et enkelt repertoar

Læreplan i lytting, valgfri programfag i programområde musikk

I fagets formål:

Som kunst- og kulturfag har musikk lange tradisjoner. Forståelse for ulike typer musikk i ulike kulturer kan bidra til å sette nåtid og fortid i perspektiv og kan være et viktig bidrag til å forklare dagens musikalske uttrykksformer.

Læreplan i musikk fordypning, valgfri programfag i programområde for musikk

Kompetansemål i hovedområde *Gehørtrening* i programfaget *Musikk fordypning 1*:

- memorere og gjengi enkle musikalske forløp i sang eller joik, spill og skrift

Læreplan i teater i perspektiv, felles programfag i programområde drama

I fagets formål:

Fra urteateret til vår tid har teater speilet skiftende kulturelle og sosiale forhold i ulike samfunn.

Det er fremdeles en kilde til kulturforståelse og synliggjøring av lokale, nasjonale og globale tradisjoner og kulturelt mangfold på tvers av tradisjoner.

Programfaget skal sette teaterformer inn i et historisk og flerkulturelt perspektiv og en sosial kontekst.

I beskrivelsen av hovedområdet *Teaterhistorie*:

Det dreier seg også om produksjonsforhold, det dramatiske mediets sosiale og kulturelle betydning. Forholdet mellom ulike kulturers teateruttrykk og -tradisjoner inngår også i hovedområdet.

I beskrivelsen av hovedområdet *Teaterkompaniet*:

Hovedområdet dreier seg om kulturforvaltning og kulturorganisasjoner lokalt og nasjonalt.

Kompetansemål under hovedområdet *Teaterhistorie* i programfaget *Teater i perspektiv 1*:

- presentere en oversikt over teaterets utvikling fra urteater til modernisme i et flerkulturelt perspektiv
- drøfte historiske og kulturelle forutsetninger for ulike teateruttrykk

Kompetansemål under hovedområdet *Teaterkompaniet* i programfaget *Teater i perspektiv 1*:

- gjøre rede for kulturforvaltning og kulturorganisasjoner fra lokalt til nasjonalt nivå

Kompetansemål under hovedområdet *Teaterhistorie* i programfaget *Teater i perspektiv 2*:

- sammenligne ulike kulturers teateruttrykk og drøfte teaterets utvikling i et flerkulturelt samfunn

Læreplan i drama og samfunn, felles programfag i programområde drama

I beskrivelsen av hovedområdet *Fortellerkunst*:

Sammenhenger mellom fortellerkunst, dramapedagogiske virkemidler, metoder og ulike kulturers fortellertradisjoner har en sentral plass i hovedområdet.

Kompetansemål i hovedområdet *Fortellerkunst*:

- drøfte betydningen av fortellerkunst i ulike kulturer

Læreplan i teaterproduksjon fordypning, valgfri programfag i programområde drama

I fagets formål:

Teater omfatter mange ulike disipliner og er en utpreget tverrestetisk uttrykksform som også har en flerkulturell dimensjon.

Programfag i yrkesforberedende utdanningsprogrammer i videregående opplæring

Utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk

Læreplan i felles programfag Vg1 bygg- og anleggsteknikk, programfag Vg1

I fagets formål:

Innføringen av ny teknologi innen anlegg, industri og bygg har medført at bygg- og anleggsgagene er i stadig utvikling, samtidig som lokale tradisjoner og kultur skal holdes i hevd.

Utdanningsprogram for design og håndverk

Læreplan i felles programfag Vg1 design og håndverk

I fagets formål:

Gjennom opplæringen i felles programfag skal elevene utvikle forståelse for estetiske problemstillinger knyttet til kulturer, urfolk, tradisjoner og trender i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv.

Opplæringen skal bidra til utvikling av håndverksmessige ferdigheter og grunnleggende yrkeskompetanse. Opplæringa skal styrke evnen til kritisk refleksjon, respekt for eget og andres fagarbeid og forståelse for yrkesetiske problemstillinger.

Opplæringen skal bidra til at den enkelte skal utvikle tro på egne skapende krefter og evne til å se og bruke lokale, nasjonale og internasjonale ressurser.

Kompetansemål i programfaget *Produksjon*:

- gjenkjenne og lage enkle håndverksprodukter og tjenester relatert til ulike kulturer, håndverkshistorie og trender

Kompetansemål i programfaget *Kvalitet og dokumentasjon*:

- reflektere over og vurdere eget og andres arbeider som grunnlag for å tolke trender og finne fram til egne utviklingsbehov
- beskrive kultur- og håndverkshistorie, tradisjoner, organisering og særpreg i noen yrker innen design og håndverk

Programområde for aktivtør, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Programfaga skal medverke til kunnskap om aktivisering av ulike brukargrupper gjennom fysisk og sosial aktivitet, daglege gjeremål, nettverksbygging og kunst- og kulturaktivitetar bygde på handverkstradisjonar. Opplæringa skal utvikle forståing for estetiske problemstillingar knytte til ulike kulturar, urfolk, tradisjonar og trendar.

Programområde for design og gullsmedhåndverk, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Gullsmedhåndverk har lange tradisjoner i norsk og samisk kultur.

Opplæringen i programfagene skal bidra til å ivareta kulturelle særtrekk og tradisjoner og legge grunnlag for å dekke etterspørsel etter slike produkter.

Programområde for design og trearbeid, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Bearbeiding av tre har lange tradisjoner i norsk og samisk kultur.

Utdanningsprogram for helse- og sosialfag

Læreplan i felles programfag Vg1 helse- og sosialfag

I fagets formål:

Eit fleirkulturelt samfunn krev kunnskap om og respekt for norsk, samisk og andre kulturar og tradisjonar.

I beskrivelsen av programfaget *Kommunikasjon og samhandling*:

Programfaget kommunikasjon og samhandling handlar om møtet mellom menneske, uavhengig av alder, språk, kultur, religion, livsførsel eller funksjonsnivå.

Kompetansemål i programfaget *Kommunikasjon og samhandling*:

- gjere greie for og gi døme på kva haldningar, verdiar og menneskesyn er, med utgangspunkt i ulike psykologiske perspektiv
- grunngi og vurdere eigne haldningar og veremåtar når omsorg og utvikling hos brukaren er målet, uavhengig av kultur, religion, livsførsel og funksjonsnivå hos den andre
- forklare kva sosial kompetanse vil seie, og gi døme på korleis ein sjølv kan bruke sosial kompetanse i møte med menneske som er avhengige av tilbod i oppvekst-, helse- og sosialsektoren

Programområde for barne- og ungdomsarbeiderfag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Samfunnet har behov for barne- og ungdomsarbeidere som er tydelige rollemodeller, ser det enkelte individ og er bevisst på de utfordringer barn og unge har i et flerkulturelt samfunn.

I beskrivelsen av programfaget *Kommunikasjon og samhandling*:

Sosialiseringprosessen hos barn og unge, utvikling av sosial kompetanse, empati, respekt og toleranse inngår i faget.

I beskrivelsen av programfaget *Yrkesutøvelse*:

Programfaget handler om barn og unges oppvekstvilkår i et flerkulturelt og mediepåvirket samfunn, og om ulike typer aktiviteter som brukes i det pedagogiske arbeidet for barn og unge.

Kompetansemål i programfaget *Yrkesutøvelse*:

- drøfte hvordan barn og unges ulike kulturelle og religiøse bakgrunn kan være en ressurs i det pedagogiske arbeidet

Programområde for fotterapi og ortopediteknikk, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Gjennom opplæringen skal evnen til å kommunisere og samhandle med andre i forskjellig alder, livssituasjon og med annen kulturtilhørighet utvikles.

Programområde for helsearbeiderfag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Opplæringen i faget skal utvikle evne til å møte mennesker med ulik kulturell bakgrunn i ulike livssituasjoner og med ulik evne og mulighet for kommunikasjon.

Kompetansemål i programfaget *Kommunikasjon og samhandling*:

- drøfte hva respekt og toleranse for andres kulturer og tradisjoner, livssyn og sosiale status innebærer, og drøfte hva dette betyr for å fremme fysisk og psykisk helse

Programområde for helseservicefag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Vidare skal opplæringa medverke til å utvikle etisk medvit, respekt for andre og evne til å kommunisere med menneske i ulike livssituasjonar og med ulik kulturbakgrunn.

Kompetansemål i programfaget *Kommunikasjon og samhandling*:

- tilpasse kommunikasjon og samhandling til ulike pasientar og kundar i ulike livssituasjonar og med ulik kulturbakgrunn
- gi døme på kva respekt, toleranse og omsorg inneber for yrkesutøvinga

Programområde for hudpleie, læreplan i felles programfag Vg2

Kompetansemål i programfaget *Kommunikasjon og samhandling*:

- kommunisere med kunder og samarbeidspartnere med ulik alder, kulturtilhørighet og livssituasjon, slik at deres behov blir ivaretatt
- drøfte og gi eksempler på hva respekt, toleranse og omsorg innebærer for hudpleieren

Utdanningsprogram for medier og kommunikasjon

Læreplan i felles programfag Vg1 medier og kommunikasjon

I formål med faget:

Opplæringen skal også bidra til økt kunnskap om ytringsfrihet og respekt for egne og andres kulturer og mediebruk.

Kompetansemål i programfaget *Medier, kommunikasjon, individ og samfunn* :

- drøfte hvordan mediene kan påvirke menneskers oppfatning av individ og samfunn og forholdet mellom majoritetsbefolkning og minoritetsgrupper

Programområde for medier og kommunikasjon, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Programfagene skal bidra til kunnskaper om menneskerettigheter, flerkulturelle forhold og mediens rolle i samfunnet.

Kompetansemål i programfaget *Mediekommunikasjon*:

- finne fram til og analysere eksempler som belyser mediens rolle i forhold til urfolk, nasjonale og etniske minoriteter, og drøfte disse gruppernes muligheter til å nå fram i mediene

Utdanningsprogram for naturbruk

Læreplan i felles programfag Vg1 naturbruk

I beskrivelsen av programfaget *Naturbasert produksjon*:

Programfaget omfatter grunnleggende arbeidsoppgaver og yrkesutførelse innen norske eller samiske naturbruksproduksjoner etter instruks og under veiledning.

Kompetansemål i programfaget *Naturbasert aktivitet*:

- beskrive bærekraftig utvikling og ressursforvaltning og vurdere hvordan naturbaserte produkter og tjenester kan utvikles innenfor denne rammen

Programområde for fiske og fangst, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Dei skal synleggjere tradisjonane og den historiske utviklinga til fiskerinæringa, og leggje til rette for framtidig yrkesutøving i tradisjonelle og nye næringar.

Kompetansemål i programfaget *Fangst og reiskap*:

- gjere greie for korleis ny teknologi og nasjonal politikk verkar inn på fiskebestanden og fiskerinæringa globalt, regionalt og lokalt

Programområde for skogbruk, læreplan i felles programfag Vg2

Kompetansemål i programfaget *Skogskjøtsel, utmark og bedrift*:

- beskrive økologiske sammenhenger i ulike skogtyper, identifisere merkeplanter, biotoper og kulturminner, og vurdere konsekvenser av menneskelig aktivitet

- planlegge og utøve skog- og utmarksnæring med hensyn til økologi, allmennhet og andre brukergrupper

Utdanningsprogram for restaurant og matfag

Læreplan i felles programfag Vg1 restaurant og matfag

I fagets formål:

Opplæringa i felles programfag kan medverke til å ta vare på og vidareutvikle viktige norske mattradisjonar, også dei samiske.

Kompetansemål i programfaget *Kosthald og livsstil*:

- lage tradisjonsmat frå ulike område i Noreg og mat frå ulike kulturar, og drøfte kva måltidet har å seie som kulturberar

Programområde for kokk og servitørfag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Vidare skal programfagene gi opplæring i norske og samiske mattradisjoner, mat fra ulike kulturer og nasjonale og internasjonale mattrender.

Kompetansemål i programfaget *Råvarer og produksjon*:

- tilberede og presentere nye og tradisjonelle lokale, regionale, nasjonale og internasjonale retter og menyer på kreativ og estetisk måte

Kompetansemål i programfaget *Kosthold, ernæring og helse*:

- komponere menyer og lage måltider ut fra hensyn til kultur og religion

Programområde for matfag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Vidare skal dei medverke til å ta vare på og vidareutvikle viktige norske og samiske mattradisjonar.

Kompetansemål i programfaget *Råvare, produksjon og kvalitet*:

- lage lokale spesialitetar og andre produkt innan matfag

Utdanningsprogram for service og samferdsel

Læreplan i felles programfag Vg1 service og samferdsel

I fagets formål:

Grunnleggende kunnskaper om mellommenneskelige relasjoner, kulturforståelse og etikk står sentralt i opplæringen av den som skal utøve handel og leveranse av tjenester og produkter.

Kompetansemål i programfaget *Kommunikasjon og service*:

- bruke kart over Norge og informasjonsmateriell om kulturelle forhold for å innfri kundens forventninger til gode reiselivsopplevelser

Programområde for reiseliv, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål:

Norsk reiselivsnæring er tufta på særmerke som norsk natur og kultur, anten det er fjell, fjordar, skog og vidde, kystkultur, samisk kultur eller urbane kulturopplevingar.

I beskrivelsen av programfaget *Vertskapsrolla*:

Vertskapsrolla dreier seg òg om formidling av norsk og samisk natur og kulturverdiar, som fjell, fjord, skog og vidde, byar, museum og kulturminne, lokalt og nasjonalt.

Kompetansemål i programfaget vertskapsrolla:

- formidle informasjon om sentrale lokale og nasjonale turistattraksjonar, basert på norsk og samisk kulturhistorie, kulturlivet i dag og bruk og vern av naturressursar

Utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon

Læreplan i felles programfag Vg1 teknikk og industriell produksjon

I fagets formål:

Praktisk arbeid sammen med andre skal fremme kommunikasjonsferdigheter og forståelse for ulike kulturer.

Læreplaner uten samisk innhold

Sametinget har ikke fastsatt samisk innhold i andre læreplaner som nevnt ovenfor. Likevel gjelder Generell del for alle skoler i Norge. I Generell del under overskriften Kulturarv og identitet står det: «Utviklingen av den enkeltes identitet skjer ved at en blir fortrolig med nedarvede væremåter, normer og uttrykksformer. Opplæringen skal derfor ivareta og utdype elevens kjennskap til nasjonale og lokale tradisjoner – den hjemlige historie og de særdrag som er vårt bidrag til den kulturelle variasjon i verden. Samisk språk og kultur er en del av denne felles arv som det er et særlig ansvar for Norge og Norden å hegne om. Denne arven må gis rom for videreutvikling i skoler med samiske elever, slik at den styrker samisk identitet og vår felles kunnskap om samisk kultur.»